

**stimuleringsfonds
creatieve
industrie**

**vormgeving
architectuur
digitale cultuur**

p.o. box 29066
3001 gb rotterdam

groothandelsgebouw
ingang c, 5e etage
weena 723, rotterdam

+31 (0)10 436 16 00
info@stimuleringsfonds.nl
www.stimuleringsfonds.nl

kvk 41133717
IBAN NL13 INGB 0671 3484 26

Aan: *Vaste commissie voor Binnenlandse Zaken*
C.E. Morrin
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC Den Haag
p/a cie.biza@tweedekamer.nl

Vlieland, 04 september 2023

Onderwerp: Gespreksnotitie ter voorbereiding Rondetafelgesprek over architectuurbeleid, woensdag 6 september 2023 op verzoek van de Vaste commissie Binnenlandse Zaken Tweede Kamer der Staten-Generaal

Op 16 juni dit jaar schreef de nu demissionaire Staatssecretaris Gunay Uslu van cultuur en media in haar brief aan deze Kamer: *“Uitgangspunten voor mijn omgang met de culturele sector voor de periode tot en met 2028 zijn continuïteit, ademruimte en vertrouwen.”*¹ Dat was zeer welkom na een heftige covid-19 periode waarin zoveel instellingen, makers en publiek hun ‘zijn’ moesten herdefiniëren. *“Cultuur”,* zo zei Uslu eerder, *“heeft impact op wat we voelen, denken en waar we met elkaar over praten. Wanneer we vaker stilstaan bij wat cultuur met ons doet en hoe zij onze levens verrijkt, krijgt zij de waardering die haar toekomt.”* Kortom: als we vooruit willen als mens en samenleving, dan is cultuur onmisbaar.

In het BZK gebouw verderop aan de Rijnstraat had Hugo de Jonge een jaar eerder als nieuwe minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, vriend en vijand verrast: *“We zijn begonnen aan de Grote Verbouwing van Nederland. Doel is om in alle grote opgaven, van de woningbouwopgave tot de verduurzaming van onze energie en economie, ruimtelijk kwaliteit leidend te laten zijn. Daarom voegen we in de aanpak van de transitie-opgaven ontwerpkracht toe. Zodat we straks in een in alle opzichten Mooi Nederland leven. Er moet veel op een klein oppervlak. Dat vraagt om keuzes, slimme combinaties en innovaties. En om nationale regie op de ruimtelijke ordening.”*² Dat was duidelijk, De Jonge zet in op een goede verdeling van de ruimte, maar óók op de kwaliteit van de leefomgeving.”

Vandaag zitten we hier om de kruising tussen die twee perspectieven met elkaar te bespreken: architectuurbeleid in Nederland. Het verbinden van de kwantitatieve volkshuisvestingsopgave met kwaliteit, duurzaamheid, leefbaarheid, diversiteit en cultuur. Uit bovenstaande twee passages wordt direct duidelijk waarom de ministeries van BZK en OCW samen verantwoordelijk zijn voor het architectuurbeleid: mooi Nederland gaat over cultuur en cultuur in elke uitingsvorm zoekt naar waardes voor en geeft uiting aan een mooiere Umwelt.

Ontwerpers, waaronder architecten, kunnen daarvoor in samenzang met die Umwelt, nieuwe perspectieven creëren. Vorige week schreven Bik, Knol en Stikker een kort manifest³ waarin ze stellen dat de grote uitdagingen van onze samenleving om een diepgaande heroriëntatie vragen. *“Daarbij hebben we eigenschappen nodig zoals omdenken, openheid, experimenteerlust, voorstellingsvermogen en maakkracht. Juist in de creatieve en culturele sector zijn deze eigenschappen overvloedig aanwezig.”* Ontwerpers, zo stellen zij, verdienen daarom een sleutelrol bij het vormgeven van de toekomst van Nederland.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2023/06/16/uitgangspunten-cultuursubsidies-2025-2028/Kamerbrief+Uitgangspunten+cultuursubsidies+2025-2028.pdf>

² <https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/mooi+nl/default.aspx>

³ <https://www.kunsten92.nl/wp-content/uploads/2023/08/Position-Paper-Waag-AvK-FedCi-en-Kunsten-92.pdf>

De grootste fout die we daarbij kunnen maken is om bovenstaande beleidsvoornemens van Uslu en De Jonge te gieten in de Nederlandse systeemwereld. Simpelweg omdat het systeem bijna niets meer toevoegt aan de samenhang in onze samenleving. De woningproblematiek gaan we niet oplossen door variaties te maken op wat we al doen: mondjesmaat woningen toevoegen zonder duidelijke visie op sociale cohesie en lokale problematiek. De essentie van het volkshuisvestingssysteem is kapot. De betrokken ministeries, de corporaties, de ontwikkelaars, de investeerders, de architecten, de sector en de bewoners zijn onderling niet genoeg verbonden om in co-creatie aan een gezamenlijk doel te werken: een gezonde, toegankelijke, diverse, duurzame, sociale en ook ruimtelijk kwalitatief hoogwaardige leefomgeving.

Politieke keuzes hebben geleid tot de huidige voor de samenleving desastreuze situatie. Het is immers minder dan tien jaar geleden dat Stef Blok als minister van wonen in Rutte II de rol van het Rijk binnen huisvesting minimaliseerde en onze huurmarkt, inclusief die voor sociale woningen, interessant heeft gemaakt voor wat hij investeerders noemde door prijsverhogingen af te dwingen en het introduceren van tijdelijke huurcontracten. De gevolgen van die politiek zijn bekend. Onze huisvestingsproblematiek wordt gevoed in en door een markt van grote ontwikkelaars en investeerders, terwijl we vijf jaar geleden in Davos juist een verklaring ondertekenden die vraagt om meer ruimte voor het individu in de eigen lokale omgeving en meer aandacht voor kwaliteit.

De Verklaring van Davos schetste in 2018 in Europees verband een zorgwekkende ontwikkeling van de omgevingskwaliteit. Er is sprake van 'karakterloze bouwwerken, het ontbreken van ontwerpwaarden, de afwezige zorg voor duurzaamheid, de toename van gezichtsloze ongebreidelde stadsuitbreiding en onverantwoord gebruik van de grond, de achteruitgang van de historische structuur en het verlies van regionale tradities en identiteit.' De remedie voor de gesignaleerde problematiek ligt volgens de Verklaring in 'een flexibele benadering die geworteld is in cultuur en die actief sociale cohesie bevordert, die gericht is op duurzaamheid van de omgeving en bijdraagt aan de gezondheid en het welzijn van iedereen.'

We zijn daar bijna... Althans op papier. Immers, de Nationale Omgevingsvisie, Mooi Nederland en het Actieprogramma Ruimtelijk Ontwerp zetten in op de inbreng van ontwerp- en verbeeldingskracht bij die grote maatschappelijke opgaven. Hiervoor is vanuit OCW en BZK per jaar een bedrag van 4,6 miljoen euro beschikbaar. De maatschappelijke investering voor alle ruimtelijke opgaven telt op tot tientallen miljarden euro. Dat is afgerond ongeveer ééntienduizendste deel. Hier groeit iets scheef tussen, visie, ambitie, verwachting en uitvoering.

Maar er is hoop. Over enkele maanden, op 1 januari 2024, vieren we eindelijk de start van de omgevingswet. Die staat voor een goede balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. De wet zorgt voor minder regels, een samenhangende benadering van de leefomgeving, ruimte voor lokaal maatwerk en betere en snellere besluitvorming. Zouden daar de systeem- en leefwereld bij elkaar kunnen komen?

Op de vraag van deze commissie wat er anders kan of moet, is voor mij één antwoord duidelijk. Laat de omgevingswet een startschot zijn voor realisatie van de hierboven genoemde leefwerelddoelstellingen die we politiek, bestuurlijk en sociaal in de systeemwereld al eerder met elkaar overeenkwamen. Laat alle partijen, ook die hier niet aan tafel zitten⁴, de handen ineenslaan en samen de centrale en decentrale overheid direct aanspreken op die afspraken. Ik noem er drie:

1. Elke bouwopdracht die de overheid vanaf 1 januari 2024 verstrekt, zien we als een culturele daad die we langs de meetlat en de principes van de Davos-verklaring, de NOVI en de omgevingswet leggen. Hierbij moet optimaal worden ingezet op ontwerpkracht, goed opdrachtgeverschap en het creëren van ruimte voor en door een jonge generatie van ontwerpers;
2. Creëer meer ruimte voor cultuur gedreven architectuurbeleid. Werk aan een sterkere infrastructuur op lokaal niveau waarbinnen kennisontwikkeling en kennisdeling centraal staat, zoals bijvoorbeeld gebeurt op <https://www.denieuweruimte.org/>
3. Bij elke verstrekte omgevingsvergunning wordt kenbaar gemaakt op welke manier het project zich verhoudt tot de samenleving; tot de directe leefomgeving en/of de concrete bijdrage die het levert aan de maatschappelijke woonopgave.

Ik wens ons allen veel succes.

Syb Groeneveld
directeur-bestuurder
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

⁴ Zoals het Nieuwe Instituut, Vereniging Deltametropool, stichting CoLA, de bouwacademies, de Federatie Ruimtelijke Kwaliteit, de Sociaal Creatieve Raad e.v.a..